

عوامل و پیامدهای سلب آسایش زنان

رقیه دهقانی^۱

چکیده

آسایش و امنیت در جامعه، یکی از مسائل مهمی است که بشر پیوسته به دنبال آن می باشد و این مساله در بین قشر حساس زنان به مراتب اهمیت بیشتری می یابد. دین مبین اسلام هم به عنوان دین جامع و جاودانه به این موضوع اهمیت ویژه‌ای قائل است و به دلیل اینکه زنان، پرورش دهنده نسل های آینده اند، حفظ آرامش این موجود الهی یکی از مسائل پر اهمیت می باشد. در این پژوهش برآنیم بعد از بررسی مفاهیم پژوهش مورد نظر به بررسی عواملی که باعث می شوند از زنان یک جامعه سلب آسایش شود اشاره کنیم که می توان در یک دسته بندی کلی به عواملی همچون عوامل اجتماعی، فرهنگی، روان شناختی و اقتصادی پرداخت. به عنوان مثال در عوامل اقتصادی به مبحث فقر و آسیب های آن که منجر به سلب آسایش زنان می شود اشاره می کنیم. در عوامل اجتماعی به عواملی همچون طلاق و معاشرت های غیر اخلاقی می پردازیم. در عوامل فرهنگی با توجه به تهاجم فرهنگی وسیع دشمن و همچنین پیچیدگی های این گونه تهاجم که از حوصله این مقوله، خارج است و از طرفی هم به روز بودن بحث ماهواره در جامعه تنها یک عامل فرهنگی که همان ماهواره است می پردازیم. در آخرین عامل از عوامل سلب آسایش زنان به عامل روان شناختی همچون مشروب خواری مردان و زنان می پردازیم.

سلب آسایش زنان در جامعه منجر به پیامدهایی مثل اعتیاد، ایجاد در روابط ناسالم و غیره می شود که به آن می پردازیم. حال با بهره گیری از منابع عقلی و نقلی و بهره گیری از نمونه عینی و برجسته در جامع و رجوع به منابع معتبر، اقداماتی در جهت کاهش دادن عوامل سلب آسایش در میان زنان مثل راهکارهای مقابله با فقر، در جهت کاهش آسیب های ناشی از آن و راهکارهای دفاعی در برابر طلاق و آسیب های حاصله از آن و نیز اقداماتی جهت پیشگیری از وقوع پدیده ی سلب آسایش در میان زنان مثل ازدواج، ارائه الگوهای رفتاری و غیره می پردازیم.

کلید واژه ها: امنیت، زنان، سکینه، اجتماع، اهل.

آسایش و امنیت یکی از مسائل بسیار مهم در جامعه است و زنان به عنوان عضو موثر در جامعه اسلامی، مطرح هستند که می توانند با تثبیت نقاط قوت خود و اصلاح نقاط ضعفشان در زمینه های مختلف فعالیت نموده و در آبادانی این جامعه بکوشند. حال زنانی که به خاطر پاره ای از مسائل در معرض انواع آسیب ها قرار می گیرند ممکن است از لحاظ روحی- روانی و جسمی دچار آسیب شوند و نتوانند به ایفای نقش همسری و مادری بپردازند و خواه و ناخواه به سمت مسائلی کشیده شوند که شاید سرانجام خوش و سعادت‌مندانه ای نداشته باشد و در نتیجه نتوانند به عنوان عضوی موثر در جامعه به زندگی فردی و اجتماعی خود ادامه دهند .

با توجه به اینکه در کتب زیاد زیادی در باب مسائل زنان به جنبه‌های مختلف این شخصیت مهم پرداخته شده از جمله حقوق مساوی با متشابه زن و مرد یا پوشش زنان در عرصه‌های مختلف یا رابطه بی‌عفتی و بی‌حجابی در سلب آسایش زنان و به وجود آمدن مسائلی همچون فقر، تهاجم فرهنگی، طلاق، افراط و تفریط در جامعه، اشتغال و... به عنوان عوامل سلب آسایش زنان و به دنبال آن پیدایش پیامدهایی مثل ایجاد روابط ناسالم بین زن و مرد، اعتیاد و مسائلی از این دست این ضرورت احساس می شود که به این موضوع مهم (سلب آسایش و امنیت زنان در جامعه) پرداخته شود. و یک بانوی مسلمان بتواند با شناخت نقش و البته وظایفش؛ (۱) سلامت روحی خود را حفظ کند. (۲) با شناخت عوامل سلب آسایش اش از پیامدهای خطرناک آن آگاه شده و در امان بماند و با آگاه شدن از راهکارهای ارائه شده از امنیت فردی و اجتماعی برخوردار شود و در کنار ایفای مهم‌ترین نقش خود (مادری) از آرامش روحی- روانی بهره‌مند شود و از تعرض بیمار دلان مصون مانده و از موردی قرار گرفتن و سوء استفاده از جاذبه‌هایش در در اهداف تجاری و تبلیغاتی و... پیشگیری کند. نیز با الگوبرداری از انسان‌ها نمونه، هرچه بیشتر و بهتر در زندگی فردی و اجتماعی خود موفق و موثر واقع شود.

حال در این جا این دو سوال مهم مطرح می‌شود که مهمترین عوامل و به دنبال آن مهم‌ترین پیامد در این باب (سلب آسایش زنان) چه هستند؟ البته رسیدن به راهکارهای عملی و کاربردی به عنوان هدف از این پژوهش در این باب کدامند؟

زنان به عنوان عضو موثر در جامعه اسلامی، مطرح هستند که می توانند با درایت و آگاهی در زمینه‌های مختلف، هم به تقویت نقاط قوت خود و علاوه بر آن اصلاح نقاط ضعفشان بپردازند و هم اینکه با تربیت کردن فرزندانی صالح و البته توانمند برای جامعه اسلامی در آبادانی این سرزمین شکوهمند و تامین آتیه آن بکوشند. حال زنانی که به خاطر یک سری از عوامل در مرض انواع آسیب‌های قرار می‌گیرند از نظر روحی و جسمی دچار آسیب‌ها می‌شوند نمی‌توانند به ایفای نقش همسری و مادری بپردازند و به همین دلیل است که به مواردی مثل اعتیاد، برقراری روابط نامشروع، طلاق عاطفی و غیره دچار شوند و زنانی که از آنها سلب آرامش شده نمی‌توانند به عنوان عضو موثر در جامعه اسلامی ایفای نقش کنند.

در عین حال لازم است به تحلیل لغوی و اصلاحی واژگان کلیدی در روابط با موضوع سلب آسایش زنان می‌پردازیم:

(۱) امنیت: واژه امن ریشه دو معنایی دارد: (۱) امانت؛ ضد خیانت است و معنایش آرامش قلب است همان تصدیق و باور قلبی است. در نتیجه، امن در «ثلاثی مجرد» به معنای ایمنی و آرامش قلب در «ثلاثی مزید» به معنای ایمنی دادن و آرامش بخشیدن است.^۱

(۲) نساء: نساء و نسوان، جمع همراه (زن) است که از لفظ گیری جمع بسته شده مانند قوم که جمع مرء (مرد) است ولی از لفظ متفاوتی است. واژه نساء بر خلاف واژه ازدواج از که فقط به معنای زنان دارای همسر است و شامل هر دو قشر زنان و دختران می‌باشد.^۲

(۳) سکینه: سکینه از ریشه «سکن» می‌باشد و سکون و ایستادن هر چیزی بعد از حرکت است. برخی گفته اند: «سکینه، ملکه‌ای است که موجب آرامش و اطمینان قلب مومن می‌شود. به کسی نسبت سکینه داده می‌شود که از تمایل به شهوات باز ایستد و آرام گیرد».^۳

(۴) اجتماع: از ریشه جمع به معنای ضمیمه کردن و نزدیک کردن چیزی به چیز دیگر است گفته می‌شود «جمعته فاجتمع»

(۱) راغب اصفهانی، مفردات راغب، ص ۱۳

(۲) ابن منصور، لسان العرب، ص ۸۷

(۳) راغب اصفهانی، همان ماده مسکن ص ۷۵

اجماع : اکثر اوقات در اجتماع به معنای رای و نظر آمده است. یعنی اهل اجماع نظرشان بر یک موضوع جمع می‌شود. و برای بررسی امر بسیار مهمی با هم اجتماع می‌کنند به یک گروه جماعت گفته می‌شود و بیشتر به مواردی که یک گروه و برای همفکری و تصمیم‌گیری اجتماع می‌کنند گفته می‌شود. اجمع المسلمون علی کند را با هم متفق کردند^۱.

۵) اهل: به هر کسی که ساکن خانه انسان باشد مانند زن و فرزند اطلاق می‌شود و از آن می‌توان به اهل بیت قوالت یاد کرد و به معنای خویشاوندان نیز به کار می‌رود که در این صورت «اهل بیت قرابت» نامیده می‌شود. از این رو می‌توان عناصر اصلی تشکیل دهنده خانواده زن و مرد دانست که در کنار هم زندگی می‌کنند البته زندگی آنها مطابق با آدام و رسوم اجتماعی خودشان است و احتمالاً فرزندان هم به آنها ملحق می‌شوند^۲.

حال در تحلیل اصلاحی واژگان به واژه آسایش می‌رسیم که در اصلاح رهایی از هرگونه آفات و بیماری‌های روحی-روانی و ظاهری-باطنی است. طوری که فرد از زندگی تعامل با دیگران رضایتمند بوده خود را به منبع اصلی متصل دانسته و از این رو همین احساس در او منجر به سعادت قبلی می‌شود^۳.

بعد از واژه «آسایش» به واژه جامعه می‌رسیم که مجموعه‌ای از افراد انسانی است که با نظامات که با نظامات سنی و قوانین خاصی به هم پیوند می‌خورند و زندگی دسته جمعی دارند^۴.

در رابطه با تحلیل اصطلاحی واژه اهل می‌توان گفت «اهل» در اصلاح در اصطلاح یک واحد کوچک اجتماعی که همانند اجتماع بزرگ نیاز به رهبر و سرپرست دارد. قرآن کریم تصریح کرد به این که مدیریت خانواده بر عهده مرد است «مردان، سرپرست زنان اند»^۵.

البته منظور از سرپرستی استبداد نیست بلکه منظور و اداره امور هدایت زندگی و تامین معیشت است به خاطر اینکه مردان بنیه قوی و تفکر و مدیریت بر نیروی عاطفه دارند^۶.

۱) ابن فارس، معجم مقیاس اللغة، تحقیق عبدالسلام، محمد هارون، ص ۲۲۸

۲) سوادى، نوغانى، میناوند، اخلاق در خانواده، ص ۱۴۶-۱۴۷

۳) باقرى، حقوق خانواده (خانواده در اسلام و ایران) ص ۱-۲

۴) سوادى، نوغانى، میناوند، همان کتاب ص ۱۵۰

۵) نساء (۴) ۳۴، ترجمه (الهی قمشه ای)

۶) سوادى، نوغانى، میناوند، همان کتاب ص ۱۴۸

عوامل اجتماعی

می‌توان عوامل اجتماعی را یکی از عوامل موثر در سلب آثار و امنیت زنان و در این میان به طلاق به ویژه یکی از عوامل تاثیر یکی از عوامل تاثیرگذار نگریست .

طلاق:

در دنیای امروز هر کس به نوبه خود به دنبال کسب آرامش و امنیت زندگی خود است ولی گاهی افراد فکر می‌کنند که اگر طلاق را به عنوان یکی از راه‌های ایجاد کننده آرامش و برطرف کننده و برطرف کننده سختی‌ها و مسئولیت‌های زندگی مشترک برای خود انتخاب کنند می‌توانند محیطی امن و به دور از دغدغه و مسئولیت‌های زندگی مشترک فراهم کنند. باید در نظر داشت که در برخی موارد اعم از این راه منجر به ایجاد آرامش می‌شود و اما اکثر این تبعاتی به دنبال دارد که برخلاف زنان موجب سلب آسایش و آرامش از آنها می‌شود .

در این میان متأسفانه والدین مطلقه آنقدر آسیب عاطفی و گاه اقتصادی می‌بینند که نمی‌توانند به راحتی آسیب‌های عاطفی را از فرزندان خود دور کنند و و کودک نشان معمولاً از محیط خانه و مدرسه فرار می‌کند و به پر سه زنی در خیابان‌ها و اعتیاد روی می‌آورند و دستاوردهای آموزشی این کودکان ضعیف‌تر و رفتارهای پر خاشگرانه آنها بیشتر است^۱.

افراط و تفریط:

یکی از مهم‌ترین آفات حوزه‌های فرهنگی- اجتماعی در بسیاری از جوامع و از جمله جامعه ما گرفتاری در دامن افراط و تفریط است. لذا زنان جامعه بیشتر از همه در کشاکش این کار آسیب می‌بینند و این کار بیشتر از سوی جاهدان ظاهر می‌شود.

۳) ارائه خدمات کافی مثل خدمات مشاوره‌ای و درمانگری و برای زوج‌های جوان در معرض خطر^۱

راهکارهای پیشگیری

نماز

آنجا که موضوع انسان و مسائل مربوط به او دارای پیچیدگی است و از طرف دستیابی به منابع آسمانی از الطاف خداوند

متعال برای بشر است بهترین راه فراروی ما اتصال به ذخایر الهی است و یکی از مهم ترین راه های اتصال، نماز است.

و از اثرات آن را می توان می توان به دور ماندن از فحشاء^۲ اشاره کرد.

تغذیه مناسب

همانطور که گفتیم نماز به عنوان یکی از راه‌های معنوی می‌تواند در ارتقا سلامت روحی انسان، موثر باشد. نیز می‌دانیم

عقل سالم در بدن سالم است. در این رابطه به تاثیرات برخی غذاها اشاره می‌شود:

انگور: نوشیدن یک لیوان آب انگور به چای صبحانه و چای، بهترین دارو برای مبتلایان به کسالت‌های جسمی است.^۳

بادنجان: امام صادق «علیه السلام» می‌فرماید: « بخورید بادنجان را که درد را از بین می‌برد و دردی در او نیست »^۴.

فلفل سیاه: حافظه را زیاد می‌کند، لیکن برای افراد لاغر و عصبی، مضر است.^۵

مرزه: در دردهای عصبی و تسکین دردهای رحمی و حالت‌های بحرانی، موثر است.^۶

۱) رایس، «روانشناسی رشد از تولد تا مرگ»، مترجم: مهشید فروغان، ص ۴۵۹

۲) عنکبوت (۲۹)، ۴۵

۳) تقی زاده، میوه درمانی، ص ۲۳

۴) حرعاملی، وسایل الشیعه، مترجم: حجت، نیک خواه، ص ۱۶۶

۵) شکر پینودی، طب الرضا (علیه السلام)، ص ۴۵

۶) کمیل، محصل خراسانی، شفابخش بیماران، صص ۱۵-۱۳

در آیین اسلامی کسب ایمان و عمل صالح برای رسیدن به زندگی پاکیزه و کسب آرامش توصیه شده و آفرینش زنان با همه جاذبه‌هایش موجب جذب مردان به سمت خانه و رسیدن به آرامش برای طرفین است. بنابراین: «در فضیلت همسری زنان همین بس که می‌تواند آرامش را به خود آنان و به کره خاکی برگرداند برگردان و تولید ثروت در جهت امنیت و رفاه خانواده باشد و در روایات تاکید زیادی بر ازدواج شده است. و شاید عمده‌ترین دلیل آن مسکونی است که طرفین در کنار هم به دست می‌آورند. از فواید ازدواج همین بس که از (۱) اشاعه فساد و ناامنی اخلاق پیشگیری می‌کند. (۲) زن و مرد در مسیر تکامل قرار می‌گیرند. (۳) ازدواج باعث تولید نسل و تقویت روابط اجتماعی می‌شود.^۱

حجاب

شاید برخی گمان کنند حجاب، دست و پاگیر باشد اما واقعیت این است که حجاب باعث ایجاد امنیت و آرامش روانی به عنوان یک راهکار ایده آل از سوی اسلام، مطرح است. «حجاب به عنوان عامل بازدارنده انسان از خودآرائی‌های غیرمنطقی و بی‌حد است. حجاب موجب بهداشت روانی جامعه می‌شود و در اصل، سلامت جامعه بر اعتماد متقابل، استوار است»^۲.

(۱) باقری، خانواده در اسلام و ایران، ص ۱۴

(۲) معین الاسلام، حریم زنان و برنامه‌های تربیتی اسلام، ص ۲۴۶

در این مجال بر آنیم تا به عنوان آخرین مبحث در رابطه موضوع پژوهش مان نمونه از بانوان شاغل را معرفی کنیم تا زنان شاغل این بانو را سرمشق خود قرار دهند که علاوه بر ایفای نقش مادری و همسری در محیط خانواده توانسته در محیط‌های اجتماعی هم بدخشند.

بانوی اصفهانی؛ الگوی زن شاغل

ایشان از تربیت یافتگان مکتب حضرت زهرا «سلام الله علیها» می‌باشند که با وجود مشغله‌های علمی و اجتماعی در امر خانه‌داری به بهترین نحو از مهمانان پذیرایی می‌کرد و معتقد بود در عین خانه‌داری باید جامعه هم خدمت رسانی کرد. الگوی ایشان حضرت زهرا «سلام الله علیها» بودند. زیرا زیرا آن حضرت علاوه بر مرجع بودن در مسائل فقهی، اجتماعی و سیاسی در امر خانه داری و تربیت فرزند نیز بسیار موفق بودند^۱.

در این پژوهش اجمالی به موضوع سلب آسایش زنان پرداختیم به جهت اینکه با توجه به رشد وسیع در جامعه‌ای از لحاظ مادی و معنوی، این ضرورت احساس می‌شد که یک بانوی مسلمان بتواند با شناخت نقش و وظایفش یکی اینکه بتواند در وهله اول، سلامت روحی و روانی خود را حفظ کند و در وهله دوم بتواند با شناخت عوامل و پیامدهای سلب آسایش و امنیت اش با راهکارهای مطمئن و کاربردی در زندگی فردی و اجتماعی خود آشنا شده و به عنوان یک عنصر موفق و موثر در جامعه به ایفای نقش همسر و مادری بپردازد. در این پژوهش؛ فرض ما در این بود که به اسلام به مقام و منزلت زن اهمیت ویژه‌ای قائل است و ظهور بروز این مسئله را در آیات و روایات مختلف شاهد هستیم اما در عین حال عواملی مثل طلاق، تهاجم فرهنگی و غیره به مسئله سلب آسایش زنان دامن می‌زند و پیامدهای شومی را دامنگیر زنان می‌کند و اختلالاتی همچون اعتیاد یا برقراری روابط ناسالم بین زن و مرد را در جامعه رقم می‌زند.

نهایتاً با مقایسه چندی عامل مهم از جمله طلاق، فقر، افراط و تفریط و تهاجم فرهنگی به این نتیجه رسیدیم که از میان چند عامل مهم اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی؛ فقر به عنوان یک عامل کلی و اساسی در اجتماع به بقیه عوامل در باب سلب آسایش زنان، دامن می‌زند و تهاجم فرهنگی نیز در از هم گستردگی فکری جامعه، بسیار دخیل است و از انسجام فکری افراد را به وجود آوردن باورهای بی‌پایه و اساس به هم می‌ریزد و تولیدات اقتصادی و فرهنگی جامعه را به سوق دادن افراد به مصرف‌گرایی مطلق نابود می‌کند و در قبال آن وقتی از زنان که به عنوان قشر آسیب پذیر و احساس در جامعه مطرح هستند. سلب آسایش و امنیت شد ممکن است در دام اعتیاد و بلغزند یا اینکه برقراری روابط ناسالم با دیگر افراد جام اقدام کنند که از مهم‌ترین پیامدهای سلب آسایش زنان می‌باشد و اکنون ما به این نتیجه رسیدیم که مهم‌ترین راهکارهای دفاعی در این زمینه ریشه کن کردن فقر در کوتاه مدت و بلند مدت است چرا که اکثراً در جامعه امر طلاق نیز به همین خاطر اتفاق می‌افتد. مهم‌ترین راهکار پیشگیری نیز در باب سلب آسایش زنان؛ امر مقدس ازدواج و حفظ حریم شخصی و اجتماعی به واسطه حجاب است گرچه نماز نیز به عنوان پل ارتباطی میان بنده و خالق تا حدود زیادی می‌تواند به وجود آوردن آرامش به انسان کمک کند و تغذیه مناسب نیز می‌تواند به وجود آمدن بنیه قوی و سالم در برقراری این ارتباط، موثر باشد و بایسته های دینی اشتغال زنان نیز در سایه حجاب کامل به عنوان یک سد دفاعی برتر اتفاق می‌افتد. در خاتمه این پژوهش برای ارائه الگوهای عینی و رفتاری اشاره شده که می‌تواند ما را در هرچه بهتر شدن ارتقا کیفیت رفتاری و ایجاد آرامش پایدار در زندگی یاری دهد.

- (۱) ابن فارس، احمد، «معجم مغایس اللغه»، تحقیق عبدالسلام، محمد هارون، ج ۴، قم، دفتر تبلیغات اسلامی، چ ۳، س ۱۴۰۴ ق
- (۲) ابن منظور، محمد، «لسان العرب»، مترجم: امین محمد عبدالوهاب، بیروت، احیاء التراث چ ۱، س ۱۴۰۸ ق
- (۳) اسفندیاری، اسماعیل، «فقر و انحرافات اجتماعی»، فصل نامه کتاب زنان، س ۱۳۸۲، ش ۲۱
- (۴) باقری، احمد، «خانواده در اسلام و ایران»، تهران، دانشگاه علمی- کاربردی، س ۱۳۸۲
- (۵) بستان، حسین، «اسلام و جامعه شناسی خانواده»، قم، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، چ ۵، س ۱۳۸۹
- (۶) بی نام، «بازخوانی روابط دختر و پسر»، ماهنامه علمی- فرهنگی حوراء، س ۱۳۸۷، ش ۲۸
- (۷) تقی زاده، هادی، «میوه درمانی»، قم، ابتکار دانش، چ ۲، س ۱۳۹۱
- (۸) حاج علی اکبری، محمد جواد، «مطلع عشق»، تهران، چ ۲۹، س ۱۳۹۰
- (۹) حرعاملی، محمد بن حسن، «وسایل الشیعه»، مترجم: حجت، نیکخواه، چ ۲۰ و ۱۷، قم، موسسه آل البيت الاحیاء التراث، س ۱۳۷۴
- (۱۰) راغب اصفهانی، حسین ابن احمد، «مفردات الفاظ قرآن»، ج ۱، تهران، دارالکتاب الاسلامیه، چ ۲، س ۱۳۶۲
- (۱۱) رایس، فلیپ، «روان شناسی رشد از تولد تا مرگ»، مترجم: مهشید فروغان، تهران، ارجمند، چ ۱، س ۱۳۸۷
- (۱۲) سوادى، عصمت، نوغانى، فاطمه، میناوند، اکرم، «اخلاق در خانواده»، تهران، مبنای فرد، چ ۳، س ۱۳۹۲
- (۱۳) سویزی، مهری، «افراط و تفریط»، فصل نامه کتاب زنان، ش ۲۸، س ۱۳۸۳
- (۱۴) شکر پینوندی، محسن، «طب الرضا» (علیه اسلام)، قم، هزاره دانش، چ ۲، س ۱۳۹۲
- (۱۵) صفری، فاطمه، «مدل اجتماعی زن مسلمان»، تهران، سازمان تبلیغات اسلامی، چ ۱، س ۱۳۷۰
- (۱۶) ضمیری، محمدرضا، «مشروب خواری مردان، جرمی بر علیه زنان و خانواده»، فصل نامه کتاب زنان، ش ۲۰، س ۱۳۸۲
- (۱۷) فرد، محمد، قربانی، مهدی، «دانش نامه همراه جوان (۲)»، تهران، همراهان جوان، چ ۱، س ۱۳۹۱
- (۱۸) کمیلی محصل خراسانی، محیی الدین، «شفا بخش بیماران»، تهران، نیلوفرانه، چ ۷، س ۱۳۹۱
- (۱۹) معین الاسلام، مریم، «حریم زنان و برنامه های تربیتی اسلام»، قم، نشر بیت الاحزان، ج ۱، س ۱۳۸۳
- (۲۰) نرم افزار «حریم»، موسسه میقات قرآن، تهران،